

OSVRTI

WIENER SLAVISTISCHES JAHRBUCH

Od vremena kad je u Slovu br. 6—8 (1957) prikazan IV svezak časopisa Wiener slavistisches Jahrbuch, dosegao je taj ugledni časopis broj od devetnaest svezaka. Mi ovdje nastavljamo njegovim prikazivanjem na osnovi izbora članaka koji po svojoj problematici odgovaraju profilu našeg časopisa.

V. BAND (1956)

TADEUSZ LEHR-SPLAWIŃSKI, *Bemerkungen zu N. van Wijk's Periodisierung der Urslavischen* (5—9). U povodu novog izdanja van Wijkovih predavanja o postanku i razvoju slavenskih jezičnih grupa, održanih u Parizu g. 1935/36, autor se osvrnuo na pitanje periodizacije praslavenskog o kojoj van Wijk raspravlja u prvom od svojih pet poglavlja. Slažući se s van Wijkovom podjelom praslavenskog u dva perioda, autor zaključuje, prvenstveno na osnovi novijih arheoloških nalaza, da je prvi period praslavenske jezične zajednice trajao najdulje do 7—6. st. pr. n. e., a ne, kako to računa van Wijk, do u 3—4. st. pr. n. e., kad je već bilo u toku njezino raspadanje.

U članku *Serbokroatisch mda. čerez „wegen, halber“* (10—13) pokazao je IVAN POPOVIĆ da vojvodanska dijalektalna prepozicija čerez nije ruzizam, kako bi se to na prvi mah moglo pomisliti, nego da je promjena stsl. -re- u -ere-, pojava koja se može pratiti kako u hrvatskosrp-

skim dijalektima, tako i u drugim južnoslavenskim dijalektalnim grupama.

VI. BAND (1957/58)

FRIEDRICH REPP, *Untersuchungen zu den Apokryphen der Österreichischen Nationalbibliothek. Die russisch-kirchenslavische Judas-Vita des Cod. slav. 13** (5—34). Autor se ovdje pozabavio samo jednim apokrifom odnosno legendom koja se nalazi u NB Cod. slav. 13*. Prema Jacimirskom, koji je prvi opisao rukopis, tekst legende o životu apostola-izdajice Jude dopisan je kasnijom rukom, najvjerojatnije u Galiciji ili južnozapadnoj Rusiji. Autor, međutim, zaključuje, pošto je podrobnije analizirao rukopis, osobito njegovu paleografsku stranu, da je spomenuti apokrif s ruskog predloška unio u rukopis krajem 17. st. neki južnoslavenski pisar. Kao izvor ruskoj redakciji legende poslužio je, prema autorovu mišljenju, latinski tekst Zlatne legende koji je bio već redigiran ili ga je ruski prevodilac slobodno preradio. Tekst Bečkog rukopisa usporedio je na kraju autor s dva druga ruska rukopisa (Bilcheviča i Sokolskoga) koji sadrže istu redakciju legende te odredio njihov međusobni odnos kao i njihov odnos prema latinskom predlošku, upozorivši pri tom na važnije razlike i odstupanja jednog teksta od drugoga i od latinskog teksta Zlatne legende.

RUDOLF JAGODITSCH, *Zum Begriff der »Gattungen« in der altrussischen Literatur* (113—137). Da se shema triju književnih vrsta, tj. lir-

ska, epska i dramska ne može primijeniti na književno stvaralaštvo svih naroda i kultura, pokazao je pisac na primjeru staroruske literature. Ta je naime u čitavom razdoblju od XI do XVIII st. bila isključivo prozna i strogo religiozno usmjerena. Stih, spjev i dramu nije poznavala, ali je ipak u okviru proznih vrsta kao npr. žića, kronike, homilije i sl., koje je posebno nje govala, dala djela istinske umjetničke inspiracije, prave estetske vrijednosti i pjesničke ljepote. Prema tome, smatra pisac, može se sveukupno pismeno stvaralaštvo stare Rusije, bez obzira na njegove formalne nedostatke i današnje kriterije, označiti kao prava literatura.

VII. BAND (1959)

FRIEDRICH REPP, *Zur Judas-überlieferung in der ksl. Übersetzung der 'Ερμηνεία εις τὸ κατὰ Μάρθαιον εὐαγγέλιον des Erzbischofs Theophylaktos* (44—48). U nastavku istraživanja izvora i povijesti legende o Judi, o kojoj je raspravljao u VI. svesku autor ovdje izdaje zajedno s grčkim tekstom iz Migne-a crkvenoslavenski prijevod Teofilaktova komentara na odlomak iz Mateja 26, 3—5 koji govori o Judi. Tekst komentara nalazi se kao i naprijed spomenuta legenda, s kojom ima zajedničkih elemenata, u ćirilskom Bečkom rukopisu Cod. slav. 13* (f. 298v—299r). Pisala ga je dapače, konstatira autor, ista ruka kojoj pripada prijepis legende. Autor je na kraju usporedio crkvenoslavenski tekst s grčkim te je na osnovi mjestimičnih odstupanja crkvenoslavenskog prijevoda od izdanog grčkog teksta zaključio da je naš prijevod bio rađen prema tekstu grčkog rukopisa različitom od onoga što ga Migne uzeo u svoje izdanje.

VIII. BAND (1960)

Veći dio ovog sveska (str. 7—202) posvećen je izvještajima o stanju ljama Evrope, održanim na prvom

slavističkih nauka u pojedinim zem-zasjedanju Internacionalne komisije za povijest slavenske filologije u Beču.

Od ostalih priloga (203—249) izdvajamo prema naslovima članak SUNRAY C. GARDINERA, *Die Entwicklung des Relativpronomens ‚katoryj‘ im Altrussischen* (203—219) i FRIEDRICH REPPA, *Die alttschechischen Glossen des Codex 5189 der Österreichischen Nationalbibliothek* (242—245), te članak JERZY ŚLI-ZIŃSKOG, *Der Briefwechsel F. Miklosich' mit Romuald Hube* (220—224) koji je za nas interesantan u toliko što u jednom od triju ovdje objavljenih pisama Miklošič raspravlja o riječi »vražba« u Vinodolskom zakoniku koju je adresat našao i u poljskim statutima.

IX. BAND (1962)

Premda ni jedan od članaka koje sadrži ovaj svezak nije direktno vezan uz tematiku koju obrađuje naš časopis, vrijedno je barem upozoriti na zanimljiv prilog J. HAMMA (*Zur Periodisierung der südslavischen Sprachen*, 5—31) o periodizaciji južnoslavenskih govora koju je prema glavnim razvojnim fazama vrlo pregledno razradio u šematskom prikazu na kraju članka.

X. BAND (1963)

J. HAMM, *Vom kroatischen Typus des Kirchenslavischen* (11—39). U razvoju csl. jezika na hrvatskom tlu autor razlikuje četiri faze: 1) od druge pol. 11. st. do uključivo 16. st. (indigena hrvatska redakcija), 2) druga pol. 16. st. (protestantska epizoda s ne strogo crkvenoslavenskom redakcijom, 3) od tridesetih godina 17. st. do 1893. (rusificirana redakcija) i 4) od 1893 (novohrvatska redakcija). Za hrvatski tip crkvenoslavenskog jezika relevantna je samo prva faza koju autor dijeli u tri razvojne etape (1. do pol. 14. st., 2. od pol. 14. st. do prvih tiskanih glagoljskih knjiga i 3. kraj 15. i

prve godine 16. st.), upozoravajući pri tom na osnovne karakteristike svake pojedine etape. U toku svog izlaganja autor se također osvrtao na razlike između hrvatskog i njemu najbližeg srpskog tipa crkvenoslavenskog jezika koje tumači različitim jezičnim i socijalnim osnovama na kojima su se razvijala oba tipa.

RUDOLF JAGODITSCH, *Zu den Quellen des altrussischen »Domostroj«* (40—48). Prilično kruti i strogi stav Domostroja prema ženi kao supruzi, domaćici i majci može se protumačiti, smatra autor, prvenstveno tradicijom i odgojnom ulogom poučnih zbornika u koje su ušli i koji su na svojim stranicama dalje razvijali biblijske i patrističke tekstove o zloj ženi. Ostalih tema iz porodičnog i domaćeg života koje obrađuje Domostroj i kojima bi također trebalo naći izvore autor se samo dotakao, ali je zato dao korisne smjernice za temeljito filološko istraživanje Domostroja.

FRIEDRICH REPP, *Textkritische Untersuchungen zum Henoch-Apokryph des cod. slav. 125 der Österreichischen Nationalbibliothek* (58—68). U okviru dubljih proučavanja citiranog ćirilskog rukopisa iz XVII st. autor se ovdje osvrnuo na tekst apokrifa o Henohu koji se nalazi u tom rukopisu na f. 308v—330v. Taj je tekst (Vv) bio već ranije poznat, ali pri dosadašnjim istraživanjima knjige o Henohu nisu bile dovoljno uočene njegove prednosti ni utvrđen njegov odnos prema tekstu izdanom kod Novakovića (Vn). Stoga je autor, pošto je dao nekoliko osnovnih podataka o samom tekstu, usporedio Vv sa Vn te pokazao da je tekst Vv, usprkos brojnim prepisivačkim pogreškama, bolji od izdanog Vn, te da su oba potekla iz jednog zajedničkog predloška koji potječe najvjerovatnije iz XVI st.

HERBERT SCHELESNIKER, *Slavisch kogo, togo, jecho, česo* (69—72). Za postanje genitivnih oblika *kogo, togo, jecho, česo* slavenske pronomi-

nalne deklinacije postoje u lingvistici razna tumačenja. Problem pri tom predstavlja elemenat -g- koji se, za razliku od -s- u česo, ne da izvesti iz indoevropskog. Pokušaje da se protumači prvotni karakter i značenje elementa -g- u pronominalnim oblicima i adverbima tipa *kogda*, autor smatra uzaludnim. Međutim, iznosi sasvim prihvatljivo mišljenje da je -g- umetnuto između pronominalnog korijena i završetka starih adverbna tipa **kada* u onom razdoblju praslavenskog kad još nije vrijedio zakon otvorenih slogova.

FRANZ ZAGIBA, *Die abendländisch-lateinischen Grundlagen der slavischen literarischen Bildung vor und während der kyrillo-methodianischen Zeit* (86—108). Temu svog članka razvio je autor u tri veća odjeljka. U prvom govori o Slavenima i zapadnom obliku obrazovanja u 8. i 9. st. Autor smatra da se istovremeno s kristijanizacijom proširio među Slavenima i karolinški oblik obrazovanja. Svaki misijski centar među Slavenima u karolinškoj istočnoj marki bio bi ujedno centar za izobrazbu klerika. Takav bi za Panoniju bio Mosapurc, a za Karantaniju Maria Saal. Za Moravsku bi, prema autorovu mišljenju, sjedište misijskog biskupa, pa prema tome i višeg školstva trebalo tražiti za starije predćirilometodsko doba u Tullnu. Mikulčice, u kojima je posljednje vrijeme otkriveno više crkava, ali ni jedna biskupska, ne bi u tom pogledu, smatra autor, mogle doći u obzir. Na osnovu toga zaključuje autor da su Ćiril i Metodije, došavši u Moravsku, zatekli izvjestan broj učenika koji su već primili osnove karolinškog obrazovanja i koje su mogli, pošto su ih još poučili u teološkim disciplinama, nakon tri i pol godine svog učiteljskog djelovanja među Slavenima povesti zajedno s učenicima iz Mosapurca u Rim da tamo prime svećenički red. U drugom odjeljku pod naslovom *Nefiksirani tekstovi la-*

tinske misijske prakse na plemenskom jeziku (*lingua barbara*) autor iznosi tezu da su već irsko-škotski misionari u Moravskoj i Karantaniji preveli na slavenski osnovne kršćanske molitve koje je narod naučio napamet i širio usmenom predajom. Prema autorovu mišljenju bile bi u vrijeme irsko-škotske misije prevedene i litanije koje su Iroškoti osobito gajili, kao i cijela predmisa koja se prema keltskom običaju služila na narodnom jeziku. Jezik tih prijevoda bio je »lingua barbara«, tj. običan plemenski jezik bez književnih produkata. Njegovih, međutim, elemenata nalazimo, smatra autor, i u »lingua liturgica«, tj. u književnom jeziku što su ga stvorili Ćiril i Metodije. U predćirilometodske prijevode ubraja autor, zajedno s Isačenkom, i Friziške spomenike koji bi prema njegovu mišljenju bili prevedeni s latinskog, a ne njemačkog predloška. U trećem odjeljku o *latinskim predlošcima književne djelatnosti na crkvenoslavenskom jeziku* raspravlja autor o utjecaju latinske Vulgate na staroslavenski prijevod evanđelja, a zatim o latinskom predlošku Kijevskih listića, koji je, prema autoru, pripadao tipu sakramentara kakav je bio u upotrebi u salzburško-akvilejskom području, a ne, kako se dosad mislilo, tipu Codex Paduanus. Kao primjer starih latinsko-slavenskih veza navodi autor na kraju još slavenske glose u latinskoj zbirci kanona Clm 14008 te prijevod molitve sv. Emmerama u Sinajskom euhologiju.

XII. BAND (1965)

U članku *Wann entstand die erste slavische Schrift (Glagolica)?* (5—12), koji je izašao posthumno, dokazuje TADEUSZ LEHR-SPLAWIŃSKI da je Ćiril, imajući u vidu misionarski rad među balkanskim Slavenima, sastavio glagoljicu i preveo Aprakos, tj. izbor evanđelja za potrebe službe Božje, još prije dolaska moravskog poslanstva u Carigrad 863. godine. Kao dokaz navodi u prvom redu

činjenicu da je između moravskog poslanstva i odlaska sv. Braće u Moravsku proteklo premalo vremena, a da bi se mogao obaviti tako veliki posao kao što je stvaranje novog pisma i prijevod evanđelja, te u drugom redu, da glagoljica, kao pismo kojim je u osnovi grčki skoropis i grčko tajno pismo, nije mogla biti namijenjena Slavenima u Moravskoj gdje je bio u upotrebi latinski alfabet, nego balkanskim Slavenima koji su bili pod utjecajem grčke kulture i grčkog pisma.

GERTA HÜTTL-WORTH, *Zu den Quellen des russischen Wortschatzes (Insbesondere über den Izbornik Svjatoslavov von 1073)* (18—25). Kao prilog proučavanju staroruskog leksika obradila je autorica one riječi iz Svjatoslavljeva Izbornika koje imaju grčku ili latinsku paralelu, a koje Sreznevski u svojim Materijalima ili nije uopće naveo ili ih navodi po kasnijim izvorima ili im pak ne daje značenje. Autorica, međutim, smatra da Izbornik i niz drugih sličnih tekstova zaslužuju detaljniju leksikološku analizu, koja bi, prema njezinu mišljenju, mnogo pridonijela rješavanju problema postojanja ruskog književnog jezika.

GERHARD BIRKPELLNER, *Das Güssinger glagolitische Brevierfragment* (67—110). Članak sadrži podroban opis, analizu jezika i teksta te izdanje glagoljskog fragmenta što ga je god. 1963. u biblioteci franjevačkog samostana u Güssingenu (južni Burgenland) našao na koricama jedne latinske inkunabule prof. J. Hamm. Na osnovi pisma i jezika autor zaključuje da fragment pripada hrvatskom tipu glagoljice iz prve četvrti 14. st. Sadržaj mu je odlomak glagoljskog brevijara, i to nepotpuni proprium de tempore za treći odnosno četvrti (prema načinu računanja korizmenih tjedana uobičajenom u glagoljskim liturgijskim kodeksima) korizmeni tjedan. Detaljnijom analizom sadržaja autor je utvrdio da se fragment, osobito što se tiče redosljeda i sadržaja

ja homilija, razlikuje od svih dosad poznatih brevijara te da prema tome predstavlja novi tip glagoljskog brevijara. Na kraju je autor, držeći se originalne podjele na retke i stupce, izdao tekst u ćiriličkoj transliteraciji i s nerazriješenim kraćicama. Tekst je popratio obilnim i vrijednim bilješkama, a po potrebi i latinskim paralelama odnosno paralelama iz glagoljskog brevijara Vida Omišljanina. Uz tekst donio je autor i fotokopije fragmenta.

Pod naslovom *Das Linzer kyrillische Wörterbuchfragment* (111—143) opisao je PETER BAUMGARTEN fragment rječnika pisanog ćirilicom (točnije: bosančicom, na što autor nije upozorio) koji se čuva u Studijskog biblioteci u Linzu pod sign. 889. Fragment sadrži 6 listova papira, a nosi neispravno naslov »Staroslavenski rječnik«. U stvari radi se o hrvatskom rječniku u kojem je uz hrvatsku riječ ili izraz dano talijansko, a katkada i latinsko značenje. Na osnovi analize papira autor datira fragment u 16. st. Njegovo postanje stavlja na bosansko-dalmatinsko područje. Za točniju lokalizaciju nema dovoljno elemenata u samom jeziku rječnika. Uz fotokopije na kraju teksta autor je donio latiničku transliteraciju odnosno transkripciju teksta u dvije varijante. Prva je točan diplomatski prijepis originala uz jednu iznimku da je latinska ekvivalenta zbog bolje preglednosti teksta tiskana kurzivom. U drugoj varijanti, tiskanoj ispod prve i kontinuirano, donio je autor u zagradama uz svaku riječ njezinu današnju književnu ekvivalentu.

XIII. BAND (1966)

U svojim *Textkritische Erwägungen* (54—72) preispituje JOSEF HAMM naučne metode kojima se služe pojedini autori (pisac namjerno ne navodi njihova imena) u nekim svojim radovima. Ti se radovi odnose na temu II frizinškog spomenika u kojemu neki traže savršenu

simetričnost u kompoziciji, zatim na pitanje znaka *j* kod Vuka, na karakter i pripadnost »bosančice« te na postanje staroslavenskih abecedarija i alfabetskih molitava. Većinu rješenja u vezi s navedenim temama i pitanjima autor smatra proizvoljnim konstrukcijama, jer ne polaze od teksta, nego od obradivačevih želja i unaprijed stvorenih sistema. Na kraju je autor na primjeru alfabetske molitve pokazao koliko opreza i objektivnosti u pristupu zahtijeva interpretacija i rekonstrukcija nekog starog teksta.

XVII. BAND (1972)

Ovaj svezak posvetili su prijatelji, učenici i kolege istaknutom bečkom slavisti i osnivaču ovog časopisa Rudolfu Jagoditschu za njegov 80. rođendan.

GERHARD BIRKPELLNER, *Ein kyrillisches Pergamentfragment (Evangelienlektionar) älterer Redaktion in Graz* (37—54). Autor je ovdje vrlo detaljno opisao, jezično i tekstološki obradio te uz fotokopije originala izdao latinički prijepis ćirilskog fragmenta od dva lista pergamene koji je 1967. g. našao Theodor Tabernigg na koricama jedne inkunabule u Centralnoj biblioteci bečke franjevačke provincije u Grazu. Fragment sadrži perikope Matejeva evanđelja za deveti tjedan po Duhovima, a tipološki predstavlja stariju rusku (istočnoslovensku) redakciju punog aprakosa iz 11. (12.) st. Na osnovi grafije autor datira fragment u 14. st., a prema fonetskim osobinama može se ubrojiti među malobrojne spomenike galijsko-volinjske redakcije.

U prilogu *Eine neue Synthese der kyrillo-methodianischen Forschung* (55—70), koji po svojoj koncepciji prelazi okvire običnih prikaza i ocjena nekog djela, pa je stoga uvršten među članke ovog sveska, kritički se osvrnuo HENRIK BIRNBAUM na najnovije djelo poznatog bizantologa i izvršnog pozna-

vaoca rane povijesti Slavena Francisa Dvornika (Byzantine Missions Among the Slavs: SS. Constantine-Cyril and Methodius, New Brunswick, New Jersey 1970). Ne želeći nipošto osporiti značenje i vrijednost prikazanog djela u kojem je dana Dvornikova životna sinteza kompleksnog ćirilometodskog pitanja, autor upozorava na neke njegove nedostatke i ozbiljnije propuste. Prije svega žali što je Dvornik u odnosu na ostala poglavlja premalo mjesta posvetio literarnim i filološkim problemima, i posebno ključnom pitanju književne i prevodilačke djelatnosti sv. Braće. Međutim, mnogo mu ozbiljnije zamjera što ne poznaje ili se slabo služi novijom literaturom. Autor je nabrojio više takvih propusta te se osvrnuo na neka sporna mjesta koja bi se u svjetlu novijih istraživanja mogla drugačije riješiti nego što je to učinio Dvornik. Osim toga autor je konstatirao dosta materijalnih grešaka, osobito u prenošenju stranih riječi i imena, koje se na žalost ne mogu uvijek opravdati kao tiskarske pogreške. Sve te opaske i priговori, zaključuje autor, ne umanjuju Dvornikov ćirilometodski *magnum opus* koji će uvelike pomoći slavistima da se lakše snađu na stranputicama bizantske i papinske povijesti.

Pitanje da li bi u invokaciji Ćirilove Pohvale Grguru Nazijanskom trebalo stajati *grigore*, kako to predlaže Jacobson u svojoj posljednjoj verziji Pohvale (Slavia, sv. 39, 1970, 334—361), ili *grigorie*, kako stoji u većini rukopisa ŽK i za što se zalaže autor članka, samo je jedno od pitanja koje je više potakao nego riješio JOSEF HAMM u svom članku: *Grigore oder Grigorie* (95—110). Autor u stvari upozorava na razne mogućnosti rekonstrukcije nekih mjesta u tekstu na osnovi točnijeg vrednovanja varijanata, a daje ujedno, samo kao pokušaj, novu podjelu na slogove koja se za razliku od dosadašnjih ne osniva na prin-

cipu slogotvornosti svakog poluglasa, nego samo onog u jakom položaju. Rezultat tog pokušaja pokazao se pozitivnim, tj. samo je potvrdio visoku pjesničku vrijednost Pohvale.

СТІРАД КУЧЕРА, *Проблемы изучения древнерусского Домостроя* (125—135). U želji da potakne proučavanje Domostroja, koje se, otkad su ga sovjetski istraživači uvrstili 1955. g. u plan izdavanja najvažnijih staroruskih spomenika, nije pomaklo dalje od mrtve točke, autor iznosi nekoliko osnovnih pitanja koja su povezana s historijom i izučavanjem Domostroja, kao što je pitanje izdanja teksta, izučavanje spomenika, problem redakcije, strukture, autora, mjesta i vremena postanja i sl.

ДИМИТРИЈ С. ЛИХАЧЕВ, *Русская литература XI—XIII вв. и процессы жанрообразования* (184—191). Književne vrste koje su prenesene iz Bizanta i Bugarske u Rusiju nisu mogle u potpunosti zadovoljiti sve potrebe ruskog srednjovjekovnog društva, koje se i po svom unutarnjem uređenju razlikovalo od društvenog sistema koji je vladao u Bizantu i Bugarskoj. Neke potrebe, kao npr. potrebu lirskog i epskog izražavanja, zadovoljavao je djelomično, smatra autor, sistem folklornih vrsta kojima su se dopunjavale književne vrste. Međutim, u uslovima feudalnog društva, koje je prijetilo razjedinjenjem zemlje, bila su potrebna nova djela koja bi svojim sadržajem svjedočila o historijskom i političkom jedinstvu ruskog naroda i tako poticala na jedinstvo države. Tako je u razdoblju od XI—XIII st. u kojem se odvijao proces stvaranja književnih vrsta nastalo više djela koja prelaze okvire tradicionalnih vrsta, od kojih su jedna, kao npr. »Molenie« Danila Zatočnika ili »Poučenje«, »Avtobiografija« i »Pis'mo k Olegu Svjatoslaviču« Vladimira Monomaha, ostala osamljena kao vrsta, druga su se nastavila u kasnijim djelima, kao

npr. »Načal'naja letopis'« u ruskim ljetopisima, a za treća (Slovo o polku Igoreve) je konstatirano da su postojali samo pojedinačni pokušaji da se nastave kao vrsta (Zadonščina).

FRANTIŠEK VÁCLAV MAREŠ, *Das Todesjahr des hl. Wenzel in der I. kirchenslavischen Wenzelslegende* (192—208). Još uvijek je u nauci sporno pitanje točne godine smrti češkog kneza sv. Václava. Dosadašnja datiranja kolebala su se uglavnom između 935. i 929. g. Za ovu posljednju godinu donio je ozbiljnije dokaze tek Pekar koji se u svojim radovima posebno bavio pitanjem autentičnosti Kristijanove legende o sv. Václavu i sv. Ljudmili. S Pekarovim se datiranjem u potpunosti slaže i pisac članka koji je na osnovi temeljitog i svestranog proučavanja I. crkvenoslavenske Václavske legende, kao važnog historijskog dokumenta došao do istog rezultata. Kao siguran datum smrti sv. Václava može se prema podacima spomenute legende uzeti 28. rujana. U vezi s datiranjem autor je pokušao riješiti i neka tekstološka pitanja. Tako je prije svega primjericima krivog prenošenja brojne vrijednosti potvrdio općenitu pretpostavku o glagoljskom arhetipu legende. Prema autorovom mišljenju taj je arhetip nastao u 10. st. u Češkoj. Za to bi govorila kombinacija bizantskog računanja godina od stvaranja svijeta i čisto zapadnih elemenata datiranja (suncana godina, podaci o mjesечеvoj godini). Hrvatskoglagoljska verzija potekla bi prema tome od češko-crkvenoslavenskog originala. Što se tiče dviju ruskih recenzija (Vostokovska i minejska), one se na osnovi zajedničkih pogrešaka daju svesti na zajednički ćirilski hiparhetip.

CHRISTO VASILIEV, *Der Ausdruck »einfache Sprache« bei Avvakum und bei den orthodoxen Südslaven. Das Ende des Kirchenslavischen Literatursprache* (295—302). Pod izrazom »jednostavni jezik« koji

je upotrijebio Avvakum u svojoj Autobiografiji i koji se od 16. st. javlja u damaskinima i drugim djelima kod južnih Slavena podrazumijeva se u stvari, kako je to pokazao autor, brojnim crkvenoslavizmima protkani narodni govor.

Tri staročeške molitve iz kraja 14. i poč. 15. st. koje je JOSEF VINTR opisao u članku *Das alttschechische Vater noster, Ave und Credo in einer Handschrift der Wiener Nationalbibliothek* (303—309) predstavlja ju jedan od najstarijih spomenika srednjovjekovnog šleskog dijalekta.

XVIII. BAND (1973)

Ovaj svezak sadrži referate i saopćenja austrijske grupe slavista za VII Međunarodni kongres slavista u Varšavi 1973. g. Među njima ima nekoliko koje privlače naš poseban interes.

ГЕРТА ХЮТТЛЬ-ВОРТ (GERTA HUTTL-WORTH), *Спорные проблемы изучения литературного языка в древнерусский период* (29—55). Proučavajući staroruske ljetopise, o kojima sprema opsežniju radnju, autorica se suočila s vrlo složenim problemom razgraničavanja crkvenoslavenskog i staroruskog jezika u tzv. »miješanim« tekstovima. Za razliku od čisto statističke i genetičke metode, autorica u takvim slučajevima predlaže novi sistem ocjene koja bi se osnivala na općem jezičnom karakteru određene tematske jedinice. Prema tom sistemu u pretežno crkvenoslavenskom tekstu slavenizmi bi odgovarali normi, tj. bili bi neutralni odnosno nemarkirani, dok bi rusizmi u tom slučaju bili markirani i zahtijevali bi posebno objašnjenje, i obratno.

Prilogom HERBERTA SCHELESNIKERA, *Konstantinisches Alphabet und glagolitisches und kyrillisches Schriftzeichensystem* (96—98), dobiva sporno mjesto o postanku slavenskog pisma u raspravi crnorisca Hrabra novu, vrlo zanimljivu in-

terpretaciju. Autor polazi od postavke da je prvotno postojalo samo jedno pismo — glagoljica, koju je sastavio Konstantin-Ćiril, a koja se u toku 9/10. st. ostvarila u Bugarskoj u dva grafička vida: kao glagoljski sistem pisma i kao mješoviti sistem, koji je nastao, kako je to dokazao Gošev, dopunjavanjem grčkog pisma s 14 grčkoj majuskuli prilagođenih glagoljskih slova za tipično slavenske glasove. U svijetlu te postavke otpala bi tvrdnja jednih da je Hrabar u svojoj raspravi branio »glagoljska« slova protiv novouvedenih »ćirilskih«, kao i tvrdnja drugih da je branio »ćirilska« protiv grčkih slova. U Hrabrovju se dakle raspravi nije radilo o obliku slova, nego o njihovoj broju, protiv kojega je bio uperen glavni prigovor Grka. Grci su naime smatrali da je 24 znaka njihova alfabet dovoljno za pisanje, pa su u uvođenju negrčkih znakova u njihov sistem pisma vidjeli uvredu njihove kulture. Taj, međutim, prigovor Hrabar odbija uz napomenu da i grčki alfabet, računajući diftonge i brojne znakove, ima točno 38 znakova, dakle upravo toliko koliko ih je sastavio Ćiril.

Drugi prigovor Grka da Ćirilovo djelo nije uspjelo jer se još moralo usavršavati, ne bi se, prema autoru, odnosio na Ćirilovu azbuku u cjelini, nego samo na promjenama podložne znakove za slavenske glasove, te na prenošenje crkvenih knjiga na »grkoslavensko« pismo koje se zbililo u Bugarskoj za cara Simeona 893/894. godine. Protiv tog prigovora navodi Hrabar primjere iz kojih se vidi da je i kod Grka dolazilo do promjena u znakovnom sustavu kao i do popravljivanja svetih knjiga.

U vezi s pitanjem ćirilice kao već uređenog pisma, autor zaključuje, da je grčka »ćirilica« tek svojim oslobađanjem od glagoljskog uzora i proširenjem broja već postojećih znakova dobila karakter vlastitog alfabet.

Članak CHRISTIANA HANNICKA, *Die Akrostichis in der kirchenslavischen liturgischen Dichtung* (151—162) ne raspravlja, kako bismo očekivali, o akrostihu kao važnom stilskom sredstvu bizantsko-slavenskog duhovnog pjesništva, već ima za cilj da pokaže koji su termini upotrebljeni u crkvenoslavenskim rukopisima za grčku riječ *ἀκροστιχίς* te da tipove akrostiha obzirom na terminologiju usporedi s njihovim bizantskim uzorom.

XIX. BAND (1973)

JOHN P. PAULS, *The Old Church Slavonic Lord's Prayer as Expressed in the Polissian Dialect* (14—16). U prilog tvrdnji nekih slavista da su staroslavenski i ruski jezik jedno (Ohienko), odnosno da staroslavenski nije bio za narod strani jezik, citira autor molitvu »Očenaš«, kako ju je zabilježio iz usta jedne seljanke iz Polesja (Ukrajina). To je u stvari dijalektalnom govoru prilagođeni staroslavenski tekst, što bi, prema autoru, značilo da je narod razumio i staroslavenski tekst te molitve kako se ona molila u crkvi.

EVGENIJ M. VEREŠČAGIN, *Переводческая техника Кирилла и Мефодия, Некоторые закономерности выбора зависимых слов в словосочетании* (62—70). Iako je već ranije utvrđeno da u staroslavenskim tekstovima postoji dosta prijevoda grčkih riječi koji semantički nisu uvjetovani, ipak dosad nije bilo ozbiljnijih pokušaja da se pronađe ključ po kojem su te riječi prevedene. Prvi takav pokušaj predstavljaju radovi E.M. Vereščagina (usp. prikaz u Slovu 23, 1973, str. 213—222) među koje se ubraja i ovaj članak. Ovdje je autor kao primjer na kojemu dalje gradi svoju teoriju uzeo grč. glagol *βάλλω* kojemu semantički u stsl. prijevodu odgovara samo *vrěšti* i rjeđe *mětati*. Međutim, za taj glagol i njegove složenice upotrebljen je u prijevodima čitav niz drugih slavenskih riječi (autor

je nabrojio 38 varijanata) kojih se semi ne poklapaju s gore navedenima. Da bi objasnio toliko leksičko variranje, autor se poslužio suvremenom teorijom o skupinama riječi. Prema toj teoriji razlikujemo u skupinama ključne i zavisne riječi. Prve, kako je pokazao autor, strogo diktira tema izlaganja te se uvijek prevode po principu istovetnosti sema. Druge se, međutim, u zavisnosti o ključnim riječima izabiru po principu dopune. Odstupanje od tih principa konstatirao je autor samo na području nepoklapanja slavenske

i grčke kulture. U takvim slučajevima prevodile su se i zavisne riječi kao i ključne po principu istovetnosti sema. U potvrdu gore navedenih principa navodio je autor tokom izlaganja dosta zanimljivih primjera iz kojih se osim toga može vidjeti da u izboru zavisnih riječi ne samo u staroslavenskim prijevodima nego i u prijevodima na moderne jezike postoje određene zakonitosti. Tako se npr. kamen ili trava može *vrěšti* i *mětati*, ali ruku se uši i rebra može samo *vložiti* i sl.

B. Grabar